

حقوق سازمان‌های پخش اینترنتی در کنوانسیون‌های بین‌المللی و مقایسه آن با قوانین ایران

محمود صادقی^{۱*}، زهرا امید^۲

۱. دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

۲. کارشناس ارشد حقوق مالکیت فکری، دانشکده حقوق دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

دریافت: ۹۳/۲/۳

پذیرش: ۹۴/۶/۲۹

چکیده

حقوق مالکیت فکری سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی از مباحثی است که از ۱۹۶۱ میلادی با تدوین کنوانسیون بین‌المللی حمایت از حقوق اجراکنندگان، تهیه‌کنندگان و آنگاشته‌ها و سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی، مورد توجه حقوقدانان فعال در زمینه حقوق مرتبط بوده است. کنوانسیون رم این سازمان‌ها را از حق پخش مجدد، ضبط، بازتولید آثار پخش شده و مخابره با عموم این آثار بهره‌مند می‌سازد؛ لکن متأسفانه این کنوانسیون هیچ‌گاه مورد بازبینی قرار نگرفته و از همین رو با پیشرفت‌های فناوری جدید هماهنگ است که یکی از این پیشرفت‌ها، پخش اینترنتی برنامه‌ها است. این مقاله در مقام بررسی این‌گونه از ارسال داده‌ها هست تا مشخص گردد که آیا این نوع از داده‌پراکنی نیز می‌تواند مورد حمایت قانونگذار قرار گیرد یا خیر؟ و در صورت قانونگذاری در این زمینه، حقوق مناسب برای حمایت از این نوع داده‌پراکنی چیست؟ نقض این حقوق چگونه صورت می‌گیرد؟ و استثنائات مورد تأیید در این حیطه کدامند؟

واژگان کلیدی: حقوق مالکیت فکری، حقوق مرتبط، سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی، ارسال اینترنتی داده‌ها

۱. مقدمه

مالکیت فکری به دو شاخه اصلی صنعتی و ادبی تقسیم می‌شود که در شاخه صنعتی و تجاری، مواردی از قبیل اختراعات، طرح‌ها و مدل‌های صنعتی، علائم تجاری یا خدماتی، اسامی تجاری و ... مورد حمایت قرار می‌گیرد و در بحث مالکیت ادبی و هنری به حمایت از آثار ادبی و هنری (حق مؤلف) و نیز آفریده‌های مرتبط با آن (حقوق مرتبط) می‌پردازند [۱، ص ۵۰]. مراد از حقوق مرتبط، حقوق اشخاص حقیقی یا حقوقی است که با توجه به توانایی‌های اجرایی یا فنی خود، آفرینش‌های فکری دیگران را به اجرا در می‌آورند؛ یعنی تبدیل به عمل می‌کنند (اجراکنندگان)، تبدیل به صوت می‌کنند (صوت‌نگاشت‌ها) و یا در سطح گسترده‌ای به عموم مردم عرضه می‌کنند (پخش‌کنندگان) [۲، ص ۴].

با آن‌که در اکثر متون و نوشته‌های مربوط به حقوق مالکیت فکری، از تقسیم‌بندی فوق صحبت به میان آمده و حتی در متونی که سازمان جهانی حقوق مالکیت فکری^۱ در این باره منتشر کرده نیز همین تقسیم‌بندی به چشم می‌خورد، لکن تقسیم‌بندی فوق و مصادیق آن را نمی‌توان دقیق دانست؛ هم‌چنان‌که اشکال دیگری از مالکیت فکری مانند ارقام گیاهی و طرح جانمایی مدارهای یکپارچه نیز وجود دارند که در تقسیم‌بندی‌های مذکور مورد اشاره قرار نگرفته‌اند.

در اکتبر ۱۹۶۱ میلادی، کنفرانس دیپلماتیکی درخصوص حمایت از اجراکنندگان و تولیدکنندگان آثار صوتی و سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی در شهر رم تشکیل شد و ۱۴ کشور، مقررات کنوانسیون جدیدی را پذیرفتند و برای آن سه پیش‌نویس تهیه کردند که همگی در «پیش‌نویس لاهه» ادغام گردید و اساس کنوانسیون رم را تشکیل داد [۳، ص ۱۹۲].

از زمان تصویب کنوانسیون رم تا کنون، این کنوانسیون دیگر مورد بازبینی قرار

1. World Intellectual Property Organization (WIPO)

نگرفته و به همین دلیل، موضوعات جدید از جمله پخش اینترنتی داده‌ها^۱ در آن به رسمیت شناخته نشده است. شیوع روزافزون استفاده از فضای اینترنت برای تماشای آثار هنری، از قبیل فیلم و موسیقی و روی کار آمدن سازمان‌هایی که ارسال این برنامه‌ها را بر عهده دارند ایجاب می‌کند تا متخصصین امر به بررسی امکان اعطای حقوقی مشابه با حقوق سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی به این سازمان‌ها بپردازند و این امر همان چیزی است که پخش‌کنندگان اینترنتی به دنبال آن هستند. با وجود این ضرورت، این موضوع مغفول مانده و جز در موارد خاصی، نه در کنوانسیون‌های بین‌المللی و نه در قوانین داخلی اکثر کشورها، به آن توجهی نشده است و البته در حقوق ایران نیز نمی‌توان به شمول حمایت‌های قانونی بر این سازمان‌ها حکم کرد، لکن تلویحاً می‌توان آن‌ها را دارای حقوقی مشابه با حقوق سازمان‌های پخش رادیو و تلویزیونی دانست.

این مقاله در پی بررسی امکان حمایت از سازمان‌های پخش اینترنتی، حقوق مناسب جهت حمایت، نقض این حقوق و استثنائات احتمالی وارد بر آن است.

۲. ماهیت فنی پخش اینترنتی و مقایسه آن با پخش رادیو

تلویزیونی

سازمان‌های پخش^۲ به واسطه عمل داده‌پراکنی مورد حمایت قرار گرفته‌اند و در مواد ۶ و ۱۳ کنوانسیون رم به آن‌ها اشاره گردیده است. در حقیقت موضوع فعالیت این سازمان‌ها عبارت است از: ارسال «اصوات» یا «تصاویر و اصوات» از طریق وسایل بی‌سیم، برای دریافت عمومی.

این همان فعالیتی است که سازمان‌های پخش اینترنتی بر آن همت گمارده و «اصوات» یا «ترکیب تصاویر و اصوات» را برای دریافت عموم ارسال می‌دارند. به دیگر

1. webcasting
2. broadcasting organizations

سخن، در آخرین شیوه داده‌پراکنی از سال ۱۹۹۳، داده‌پراکنی از طریق اینترنت آغاز شد که تلفیقی از داده‌پراکنی‌های رادیو تلویزیونی به همراه خصوصیات مختص اینترنت است که به وسیله آن، مخاطبان می‌توانند با دو شیوه فنی اساسی به اصوات یا تصاویر یا ترکیب این دو که در فضای اینترنت پخش شده است، دست یابند. این دو شیوه عبارتند از: ۱) دانلود کردن^۱ برنامه‌ها که به موجب آن برنامه‌های ارسالی فرستنده بر روی اینترنت، در قالب بسته‌هایی به رایانه کاربران ارسال می‌شود و در محل خاصی ذخیره می‌گردد؛ ۲) ساطع کردن^۲ که به‌عنوان یک تکنیک ارسال اطلاعات در فضای اینترنت شناخته می‌شود و به کاربران اجازه می‌دهد تا بدون نیاز به دانلود برنامه‌ها، آن‌ها را تماشا کنند [۴، ص ۴].

سیستم‌های انتقال سیگنال و همچنین خود سیگنال‌ها برای پخش اینترنتی باید دارای خصوصیتی باشند و اکثر سیگنال‌های ارسالی به این وسیله از طریق سیستم‌های الکترومغناطیسی زمینی به مخاطبان منتقل می‌گردند. محیط اینترنتی باعث گسترش موضوعات مورد حمایت در حقوق مرتبط شده است. به‌عنوان مثال، کاربران هر روزه می‌توانند با مراجعه به سایت‌های مخصوص اینترنتی، شاهد بخش‌هایی از برنامه‌های ارسالی از جانب سازمان‌های پخش صدا و تصویر باشند.

«آمار نشان می‌دهد که روزانه بین ۴۰۰ تا ۶۰۰ هزار فیلم از طریق سایت‌های اینترنتی دانلود می‌شود که حقوق صاحبان حق و از جمله سازمان‌های پخش‌کننده این‌گونه فیلم‌ها را نقض می‌کند. این امر باعث شده است تا اتحادیه‌های حمایتی برای مقابله یا کاستن از موارد نقض حق تشکیل شود که گروه فنی هالیوود از آن جمله است» [۵، ص ۱۲۷].

از سال ۱۹۹۷، سازمان جهانی مالکیت فکری به دنبال تنظیم معاهده‌ای است تا حقوق سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی مذکور در کنوانسیون رم را با تغییرات

1. downloading
2. streaming

امروزی هماهنگ سازد تا بتوان از این طریق از داده‌پراکنی‌های دیجیتال در محیط اینترنت نیز حمایت کرد.

براساس ماده ۲ ضمیمه این پیش‌نویس که در مورد حمایت از پخش‌های صوتی تصویری از طریق اینترنت است، پخش صوتی تصویری از طریق اینترنت عبارت است از انتقال با سیم یا بدون سیم بر روی یک شبکه رایانه‌ای جهت دریافت اصوات یا تصاویر یا ترکیب این دو توسط عموم یا عرضه عمومی آن از طریق برنامه ارسال‌کننده امواج که برای عموم به طور همزمان قابل دسترسی باشد.

آنچه از مقایسه تعریف به کار رفته در کنوانسیون رم در مورد سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی و تعریف مذکور در ضمیمه پیش‌نویس معاهده جدید وایپو در مورد سازمان‌های پخش اینترنتی به دست می‌آید این است که می‌توان پخش اینترنتی را از جنبه‌ای وسیع‌تر از پخش رادیو تلویزیونی دانست؛ چرا که در پخش رادیو تلویزیونی تنها ارسال بی‌سیم داده‌ها مورد حمایت است، لکن در پخش اینترنتی ارسال به وسیله ابزار بی‌سیم یا باسیم تفاوتی را ایجاد نمی‌کند و تنها باید قید همزمانی ارسال داده‌ها در آن رعایت گردد.

از حیث مخاطب نیز تفاوتی در مورد برنامه‌های ارسالی این دو سازمان وجود ندارد و هر دو باید برنامه‌های خود را برای عموم ارسال کنند و ارسال اختصاصی به برخی افراد خاص را نمی‌توان مشمول حمایت دانست.

با این اوصاف می‌توان پذیرفت که سازمان‌های پخش اینترنتی نیز می‌توانند از حمایت‌های قانونی در ارتباط با برنامه‌های ارسالی خود بهره‌مند گردند و حقوق مشابهی با حقوق اعطایی به سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی به دست آورند. با وجود این هنوز هم در این زمینه موافقت‌ها و مخالفت‌هایی وجود دارد که هرکدام با توجه به دلایل خود، خواهان اعطا یا عدم اعطای حمایت به این سازمان‌ها هستند.

۳. ماهیت حقوق مورد بحث و مصادیق آن

از آنجا که هنوز در اسناد بین‌المللی حقوق خاصی برای سازمان‌های پخش اینترنتی به رسمیت شناخته نشده است و این سازمان‌ها خواهان حقوقی برابر با حقوق سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی هستند، باید در تعیین ماهیت و مصادیق این حقوق به حقوق سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی توجه کرد. در ارتباط با ماهیت آنچه مورد حمایت قرار می‌گیرد، برخی بر این عقیده‌اند که بهتر است در مورد برنامه‌های تولید شده تحت مدیریت سازمان پخش رادیو تلویزیونی محتوای سیگنال مورد حمایت قرار گیرد، اما در مورد برنامه‌هایی که سازمان پخش رادیو تلویزیونی از دیگران خریده یا به هر طریقی تهیه کرده است و خود سازمان سازنده آن محسوب نمی‌گردد، فقط از خود سیگنال ناقل برنامه حمایت شود [۶، ص ۱۱۹].

با وجود این به نظر می‌رسد براساس ماده ۳ کنوانسیون رم باید بر این عقیده بود که آنچه پخش می‌شود در حقیقت سیگنال‌هایی است که انتقال بی‌سیم برنامه‌ها را موجب می‌شود و آنچه مورد حمایت است، خود این سیگنال‌ها هستند و نه محتوایی که منتقل می‌کنند.

در ارتباط با مصادیق حقوق اعطایی نیز آنچه در اسناد مختلف برای سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی آمده است عبارت است از: حق ضبط، تکثیر، انتقال مجدد، عرضه عمومی، توزیع، پخش مجدد، مخابره پس از ضبط، و در دسترس عموم قرار دادن برنامه‌ها.^۱ البته در ارتباط با هر یک از این حقوق مباحث متعددی مطرح است که طرح آن‌ها در این مقاله ضرورتی ندارد.

1. right of fixation, reproduction, retransmission, communication to the public, distribution, rebroadcasting, transmission following fixation, making available of fixed broadcasts.

۴. نظرات موافقان و مخالفان حمایت از سازمان‌های پخش

اینترنتی

«در بسیاری از کشورها، سازمان‌های رادیو تلویزیونی سنتی به دلیل ارسال اطلاعات به مردم مورد نظر قانونگذار بوده‌اند و نقش عمومی مهمی بر عهده دارند و به همین دلیل سیگنال‌های ارسال برنامه آن‌ها تحت عنوان حقوق مرتبط مورد حمایت قرار می‌گیرند؛ لکن در مقابل این گروه، در بسیاری از موارد، سازمان‌های پخش اینترنتی موضوع هیچ قانونی، آن هم در این اندازه قرار نمی‌گیرند. این در حالی است که اگر داشتن یک وظیفه عمومی برای سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی سنتی آن‌ها را مستحق حمایت می‌سازد، چرا این حمایت را به سازمان‌های پخش اینترنتی نیز گسترش ندهیم؛ حال آن که این سازمان‌ها نیز همین نقش را ایفا می‌کنند؟» [۷، ص ۲]

همان‌گونه که بیان گردید، با توجه به وظیفه عمومی سازمان‌های پخش اینترنتی که مشابه با وظیفه سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی است و هر دو تعهد دارند تا برنامه‌ها و داده‌های خود را برای استفاده عموم ارسال کنند و در دسترس گیرندگان پخش‌های اینترنتی نباید هیچ محدودیتی ایجاد کرد، می‌توان این ادعا را پذیرفت که وظیفه این دو سازمان در حقیقت به هم بسیار شبیه است و تنها تفاوت موجود به بحث ابزار ارسال داده‌ها مرتبط است که نمی‌تواند به خودی خود ملاکی برای اعطای حمایت یا عدم اعطای آن باشد.

براساس پیش‌نویس معاهده جدید وایپو در زمینه سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی، بینندگان برنامه‌ها می‌توانند از این برنامه‌ها، بدون توجه به میزان مخاطبانی که در آن واحد برنامه را مشاهده می‌کنند، بهره ببرند و امواج رادیویی را با همان کیفیت همیشگی دریافت کنند؛ لکن سازمان‌های پخش اینترنتی در مورد تعداد مخاطبانی که می‌توانند به صورت همزمان برنامه را مشاهده کنند با محدودیت فنی روبه‌رو هستند و این امر بدین معنا است که در ارسال اینترنتی سیگنال‌ها، ضروری است ظرفیت‌ها در

رابطه با تعداد افرادی که به برنامه‌ها دسترسی دارند افزایش یابد تا همگی بتوانند برنامه‌ها را با یک کیفیت دریافت کنند.

اتحادیه سازمان‌های دیجیتال^۱ در آمریکا با برشماری دلایل قابل توجهی بیان می‌کند که خواستار برقراری حمایتی مشابه با حمایت قانونی صورت گرفته از سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی است. این دلایل عبارتند از:

۱. پخش اینترنتی یک سلاح اساسی برای مبارزه با سرقت آنلاین آثار دارای حمایت کپی‌رایتی است؛ زیرا این سازمان‌ها اطلاعات لازم را در اختیار مخاطبان خود قرار می‌دهند و در مقابل، به صاحبان کپی‌رایت پاداش لازم را می‌پردازند.

سازمان‌های پخش اینترنتی قبل از هر چیز باید اجازه پخش برنامه‌ها در محیط مجازی را داشته باشند. آثاری که پیش از این در اینترنت پخش شده‌اند اصولاً دارای این مجوزها هستند، ولی اگر این سازمان‌ها بخواهند برنامه‌های جدیدتری پخش کنند باید از گروهی از افراد کسب اجازه کنند. به‌عنوان مثال، باید اجازه اقتباس، نسخه‌برداری، اجرا و مخابره به عموم عواملی را که در برنامه مورد نظر وجود دارد کسب کنند که برای مثال، شامل صاحبان اثر ادبی و هنری، متولیان ضبط صدا، آثار موسیقایی و اجراکنندگان می‌گردد [۸، ص ۷].

۲. سازمان‌های اصلی پخش اینترنتی مبالغ هنگفتی را سالانه بر روی تهیه و گردآوری برنامه‌ها سرمایه‌گذاری می‌کنند و این درست همان کاری است که سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی نیز انجام می‌دهند و هیچ توجیهی وجود ندارد که از یکی حمایت کنیم و دیگری را به فراموشی بسپاریم.

البته در این مورد ادعای خلاف نیز وجود دارد، لکن به نظر می‌رسد از منظر هزینه‌های انجام شده برای ارسال داده‌ها نباید تفاوتی میان فعالیت این دو سازمان قائل شد و اگر دلیل حمایت از سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی را هزینه‌های تمام شده برای آن‌ها بدانیم، این دلیل در مورد سازمان‌های پخش اینترنتی نیز به چشم می‌خورد

1. Digital Media Association (DIMA)

و در نتیجه این سازمان‌ها نیز مستحق حمایت هستند.

۳. فعالیت اصلی این سازمان‌ها با هم برابر است: تهیه برنامه‌ها، گرفتن مجوز پخش و برنامه‌ریزی برای زمان پخش آن‌ها که برای مخاطبان بی‌شماری پخش می‌شوند.
۴. مخاطبان پخش اینترنتی هر ساله در حال افزایشند و این نشان‌دهنده استقبال عمومی از این رسانه است.

به نظر نمی‌توان استقبال عموم از برنامه‌های ارسالی سازمان‌های پخش اینترنتی را دلیلی برای اعطای حمایت از این سازمان‌ها دانست و تشابه فعالیت این سازمان‌ها با سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی بهترین دلیل برای حمایت از این سازمان‌ها است.
۵. آنچه مهم است تهیه مجوز پخش و پخش سیگنال‌ها است و دیگر مهم نیست که این سیگنال‌ها با کدام فناوری منتشر می‌شوند. مهم نیست که سیگنال‌ها با امواج هرتز برای پخش رادیو تلویزیونی منتشر شده‌اند یا از طریق جریانات اینترنتی [۹، ص ۱].
این استدلال نیز در راستای تشابه فعالیت سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی و اینترنتی قابل توجه است و نباید فناوری انتشار سیگنال‌ها را دلیلی برای جدایی فعالیت این دو سازمان از یکدیگر دانست.

با توجه به دلایل بیان شده، سازمان‌های پخش اینترنتی به دنبال برابری با سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی هستند و بر این عقیده‌اند که هر حقی که به سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی اعطا می‌گردد باید برای سازمان‌های پخش اینترنتی نیز لحاظ شود. در مقابل، سازمان‌های داده‌پراکنی رادیو تلویزیونی، تهیه‌کنندگان محتوای برنامه‌ها، سازمان‌های سرویس‌دهنده اطلاعات و شاغلان حوزه شبکه جهانی اینترنت با این شکل از پخش برنامه‌ها و همچنین جنبه جهانی ایجاد شده برای سازمان‌های پخش اینترنتی مخالفت می‌کنند.

این مخالفان بر معایب گنجاندن حمایت از سازمان‌های پخش اینترنتی در معاهده جدید وایپو تأکید کرده، موارد ذیل را از جمله این معایب می‌دانند:

۱. ایجاد مشکل برای اختراعات عرضه شده در اینترنت: حقوق پیشنهادی برای

سازمان‌های مورد بحث می‌تواند لایه جدیدی از حقوق انحصاری را جدا از حق کپی‌رایت متعلق به محتوای برنامه، بر روی محتوای ارسال شده توسط سیگنال‌ها ایجاد کند. این امر در نهایت منجر به کند شدن فرایند ابداعات و اختراعات می‌گردد. امروزه برای یک مخترع و مبتکر فنی تنها لازم است تا حقوق مرتبط با کپی‌رایت آثاری که ابداع او از آن‌ها استفاده می‌کند را بپردازد، لکن با پذیرش حقوق انحصاری برای سازمان‌های پخش اینترنتی، باید حقوق مجزایی نیز به این سازمان‌ها پرداخت.

۲. پخش همزمان اینترنتی برنامه توسط سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی^۱ از فعالیت سازمان‌های پخش اینترنتی^۲ قابل تفکیک نیست: پیش‌نویس معاهده جدید واپسو به دنبال درج حمایت محدودی از پخش همزمان اینترنتی برنامه‌های سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی است. تشخیص این‌که برنامه پخش شده از سوی سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی است و به صورت همزمان با پخش سنتی برنامه‌ها صورت گرفته یا این‌که ارسال سیگنال‌ها از جانب یک سازمان پخش اینترنتی بوده، برای مخاطب کار دشواری است.

۳. محدودیت دسترسی به اطلاعات: اختصاص حقوق انحصاری برای سازمان‌های پخش اینترنتی می‌تواند دسترسی افراد را به اطلاعات مورد نظرشان با محدودیت مواجه سازد؛ زیرا در این صورت، سازمان‌های مورد بحث، نسبت به ترکیب صدا و تصویری که ارسال می‌کنند، دارای حقی می‌شوند؛ حتی در جایی که پدیدآورنده اصلی محتوای برنامه، اجازه استفاده از اثرش را به عموم داده یا اثر به هر دلیل در حیطه عمومی قرار گرفته یا قابل حمایت کپی‌رایتی نیست.

۴. عدم وجود توجیه اقتصادی برای اعطای حقوق انحصاری: ازدیاد روزافزون سازمان‌های پخش اینترنتی گواه بر این مطلب است که در این زمینه، بازار مصرف کافی وجود دارد. این امر نشان می‌دهد که این سازمان‌ها در قبال آنچه هزینه می‌کنند در آمد لازم را نیز به دست می‌آورند و در نتیجه، نیاز به حمایت وسیع ۵۰ ساله از

1. simulcasting
2. webcasting

آن‌ها احساس نمی‌گردد [۱۰، ص ۲-۴].

به نظر می‌رسد باز هم با توجه به تشابه فعالیت سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی و سازمان‌های پخش اینترنتی، باید دلایل گروه اول را پذیرفت و نمی‌توان دلایل منتقدان را سبب عدم اعطای حمایت به سازمان‌های پخش اینترنتی دانست. در حقیقت تمامی ایرادات بیان شده از جانب منتقدان را می‌توان در مورد برنامه‌های ارسالی توسط سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی نیز مشاهده کرد و اگر آن‌ها را دلیلی برای عدم حمایت از فعالیت‌های سازمان پخش اینترنتی بدانیم، باید از حمایت از سازمان پخش رادیو تلویزیونی نیز دست برداریم؛ حال آن‌که حمایت از این سازمان‌ها در سطح بین‌المللی به رسمیت شناخته شده است.

۵. شناسایی بین‌المللی حقوق سازمان‌های پخش اینترنتی

یکی از مهم‌ترین تحولات حقوقی بین‌المللی در زمینه حمایت از حقوق مرتبط در محیط اینترنتی، به تهیه پیش‌نویس واپو برای حمایت از سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی و نیز ضمیمه غیرالزام‌آور آن در خصوص حمایت از پخش صوتی و تصویری از طریق اینترنت مربوط می‌شود که با اهداف مختلفی تهیه شده، اما با مخالفت کشورهای در حال توسعه که عموماً دریافت‌کننده پخش‌های رادیو تلویزیونی هستند، مواجه شده است.

در زمان تصویب موضوع «ضرورت تهیه پیش‌نویس معاهده حمایت از حقوق سازمان‌های پخش»، هدف اصلی این پیش‌نویس را حمایت از حقوق سازمان‌های پخش در برابر پدیده سرقت سیگنال‌های حامل برنامه‌های تلویزیونی بیان کرده بودند و موضوع حمایت منحصر در حمایت از سازمان‌های پخش سنتی^۱ بود و لا غیر؛ لکن ایالات متحده و اتحادیه اروپا در طول این مدت سعی کرده‌اند علاوه بر گسترش شمول معاهده به پخش کلاسیک و سنتی تلویزیون، پخش از طریق وب و پخش همزمان

1. traditional broadcasting

برنامه‌های تلویزیونی از طریق اینترنت را نیز تحت شمول معاهده در آورند [۱۱].
براساس ماده ۲ ضمیمه این پیش‌نویس که در مورد حمایت از پخش‌های صوتی تصویری از طریق اینترنت است، پخش صوتی تصویری از طریق اینترنت عبارت است از: انتقال با سیم یا بدون سیم بر روی یک شبکه رایانه‌ای جهت دریافت اصوات یا تصاویر یا ترکیب این دو توسط عموم یا عرضه عمومی آن از طریق برنامه ارسال‌کننده امواج که برای عموم به طور همزمان قابل دسترسی باشد.

براساس بند «ب» همین ماده، سازمان پخش صدا و تصویر اینترنتی، شخصی حقوقی است که ابتکار و مسئولیت انتقال عمومی اصوات یا تصاویر یا ترکیب آن دو یا عرضه عمومی آن و جدول زمانی مطالب انتقال را بر عهده دارد.

برخی بر این ادعا هستند که لفظ «پخش اینترنتی» همه صفحات اینترنت را در بر می‌گیرد؛ اما آنچه از تعریف پیش‌نویس کنونی معاهده جدید وایپو استنتاج می‌گردد این است که این ادعا قابل قبول مذاکره‌کنندگان نیست و پخش اینترنتی را این‌گونه تعریف کرده‌اند: در دسترس عموم قرار دادن انتشارات صورت گرفته از صداها و تصاویر یا ترکیب این دو یا تماثل آن‌ها با استفاده از وسایل بی‌سیم یا باسیم در شبکه اینترنت به صورت همزمان با پخش اولیه در سازمان پخش رادیو تلویزیونی.

در سال ۱۹۹۶، معاهده اجراها و فنوگرام^۱ وایپو منعقد گشت. این معاهده به بررسی وضعیت حقوق اجراکنندگان و تولیدکنندگان آثار صوتی و تصویری در محیط اینترنت می‌پردازد.

«سکوت این معاهده در مورد حمایت از قسم سوم حقوق مرتبط، یعنی سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی، در محیط اینترنتی، نباید این شائبه را به وجود آورد که حقوق این اشخاص در این محیط مورد حمایت نیست؛ زیرا اولاً از نظر لزوم حمایت، تفاوتی میان حقوق این گروه و دیگر گروه‌های حقوق مرتبط وجود ندارد. ثانیاً مجمع عمومی وایپو در سال ۱۹۹۹ تعمیم اصول این معاهده به سازمان‌های پخش صدا و تصویر را

1. WPPT

در دستور کار خود قرار داده که البته هنوز نیز نتیجه این کار مشخص نشده است. ثالثاً قانونگذار برخی کشورها به حمایت از این گروه در محیط مجازی اشاره کرده است. به عنوان مثال، فرانسه در قانون مالکیت فکری خود، بنگاه‌های رسانه‌ای سمعی بصری را نسبت به پخش رادیو تلویزیونی خود در محیط اینترنتی نیز قابل حمایت دانسته است» [۵، ص ۱۲۹].

هر چند متن فعلی پیش‌نویس معاهده جدید سازمان جهانی مالکیت فکری تنها به تعریف پخش رادیو تلویزیونی و کابلی سیگنال‌ها می‌پردازد، اما معاهده اصلی به دنبال گسترش این حقوق برای سازمان‌های پخش اینترنتی است. این تصمیم به‌ویژه در نتیجه رایزنی‌های اتحادیه رسانه‌های دیجیتال ایالات متحده آمریکا و سایر سازمان‌های رسانه‌ای این دولت اتخاذ شده است.

در مقدمه این پیش‌نویس آمده است که یکی از اهداف این متن، به رسمیت شناختن نیاز به ایجاد مقررات بین‌المللی جدید و وضع راه‌حل‌های مناسب در برابر مسائل ناشی از توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فناورانه است. این پیش‌نویس طرف‌های متعاقد را ملزم به اتخاذ تدابیر حمایتی مناسب و وضع جبران خسارت علیه اشخاصی کرده است که از اقدامات فناورانه حمایتی طفره می‌روند [۱۲، ص ۴].

به دلیل مخالفت جهانی با طرح پیشنهادی آمریکا، پیش‌نویس فعلی صریحاً پخش اینترنتی را از تعریف داده‌پراکنی رادیو تلویزیونی مستثنا کرده است.

در مقابل، کمیته دائمی حق مؤلف و حقوق مرتبط سازمان جهانی مالکیت فکری^۱ در شرف تهیه سند جداگانه‌ای است که براساس آن، پخش اینترنتی به معنای در دسترس عموم قرار دادن صداها، تصاویر یا ترکیبی از این دو و یا نمایش آن‌ها به وسیله ابزار بی‌سیم و باسیم بر روی شبکه کامپیوتر در زمان مشابه با پخش اولیه، مورد حمایت قرار می‌گیرد.

پخش اینترنتی سیگنال‌های رمزنگاری شده در صورتی تحت این عنوان قابل

1. Standing Committee on Copyright and related Rights (SCCR)

محمود صادقی و همکار _____ حقوق سازمان‌های پخش اینترنتی...

حمایتند که ابزار رمزگشایی توسط سازمان اینترنتی یا با رضایت او در دسترس مخاطبان قرار گرفته باشد.

سند جداگانه این کمیته برای این‌که بتواند کارایی لازم داشته باشد باید به نحوی در سند اصلی حمایت از سازمان‌های رادیو تلویزیونی گنجانده شود.

اولین راه، درج ماده‌ای در معاهده است که به دولت‌ها اجازه می‌دهد با اطلاع به مجمع عمومی سازمان جهانی مالکیت فکری:

۱. معاهده را تنها در آن قسمت که مربوط به سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی است تصویب کنند.

۲. معاهده را علاوه بر آن‌که برای سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی اعمال می‌کنند، برای پخش‌های اینترنتی صورت گرفته از سوی همین سازمان‌ها نیز بپذیرند.

۳. علاوه بر اعطای حمایت به سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی و پخش اینترنتی این سازمان‌ها، از سازمان‌های پخش اینترنتی نیز حمایت کنند.

در صورت عدم اطلاع‌رسانی به مجمع عمومی، این‌گونه تصور می‌شود که دولت عضو تنها حمایت برای سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی را پذیرفته است و از دو نوع دیگر پخش سیگنال‌ها حمایت نمی‌کند.

دومین راه این است که مسائل مرتبط با اینترنت را در معاهده اصلی درج کنیم، اما به دولت‌ها اجازه بدهیم که:

۱. معاهده را بدون اعمال حق رزرو تصویب کنند.

۲. اعلام کنند که معاهده را برای پخش اینترنتی صورت گرفته از جانب سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی می‌پذیرند، ولی از سازمان‌های پخش اینترنتی حمایت نمی‌کنند.

۳. اعلام کنند که معاهده را نه برای پخش اینترنتی صورت گرفته از جانب سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی قبول می‌کنند و نه برای سازمان‌های پخش اینترنتی [۱۲، ص ۵-۶].

راه حل سوم مقررات مرتبط با پخش‌های اینترنتی را به‌عنوان پروتکلی به معاهده

اصلی ضمیمه می‌سازد و به‌عنوان سند حقوقی مجزایی مورد تصویب و الحاق دولت‌ها قرار می‌دهد. در این صورت، پخش اینترنتی جنبه جداگانه‌ای از معاهده اصلی را به خود می‌گیرد که دولت‌ها می‌توانند در هر زمان که بخواهند مستقل از تصویب معاهده اصلی، آن را تصویب کنند [همان].

گفتنی است که در حال حاضر بحث در مورد این معاهده به تعویق افتاده و عملاً از دستور کار سازمان جهانی مالکیت فکری خارج گشته است.

۶. قوانین موضوعه ایران در زمینه حمایت از سازمان‌های

پخش رادیو تلویزیونی

تبصره ۱ ماده ۶۲ قانون تجارت الکترونیک ایران از سازمان‌ها و مؤسسات ضبط و پخش به‌عنوان دارنده حقوق مرتبط نام برده که منظور، همان سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی است.

نکته شایان توجه در این تبصره، ذکر عبارت مؤسسات ضبط و پخش در کنار سازمان‌های ضبط و پخش است. به نظر، دلیل این تصریح این است که در کنار سازمان‌های دولتی، مؤسسات غیردولتی نیز به پخش رادیو تلویزیونی اقدام کنند و از آن‌جا که دولتی یا غیردولتی بودن و نیز نوع قالب حقوقی نهاد فعال (مؤسسه یا سازمان) تأثیری در دارا بودن حقوق مرتبط ندارد، لذا قانونگذار از هر دو اصطلاح استفاده کرده تا تردیدی در این زمینه باقی نماند» [۵، ص ۱۲۲].

ذکر سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی در این تبصره نشانگر این مطلب است که این نوع داده‌پراکنی‌ها در عرصه الکترونیکی در حقوق کشور ما مورد حمایت هستند. تجار با هدف کسب منافع مادی بیش‌تر، سعی در بازاریابی الکترونیکی و ارسال نسخه‌های بی‌شماری از یک اثر برای کاربران نقاط مختلف جهان دارند. لذا آسیبی که به اعتبار و حیثیت دارنده حق مرتبط در چنین سطح وسیعی وارد می‌شود، بسیار

بیش‌تر از محیط فیزیکی بوده، تصریح به این حق در محیط مجازی و اتخاذ تدابیر حقوقی را ضروری‌تر جلوه می‌دهد و از همین رو تبصره ۱ ماده ۶۲ قانون تجارت الکترونیک، برای ذینفعان حقوق مرتبط حقوق معنوی را نیز به رسمیت شناخته است. ماده ۳ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان و هنرمندان سال ۱۳۴۸ پدیدآورنده اثر را دارای حقوق معنوی نسبت به نام و اثر خود می‌داند. در قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی مصوب ۱۳۵۲، تصریحی به حقوق معنوی نشده، لکن با توجه به ماده ۱ این قانون که مقررات قانون سال ۱۳۴۸ را نسبت به آثار موضوع قانون ۱۳۵۲ قابل اعمال می‌داند، می‌توان گفت که ماده ۳ قانون ۱۳۴۸ را می‌توان برای سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی نیز به کار برد؛ هرچند در این زمینه نظر مخالفی نیز وجود دارد که حقوق معنوی را به دلیل عدم خلق اثر جدید توسط این سازمان‌ها، به رسمیت نمی‌شناسد.

با این حال، تدوین‌کنندگان پیش‌نویس لایحه قانون جامع حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط، با تبعیت از رویه غالب در اسناد بین‌المللی، در ماده ۱۴، تنها برای اجراکنندگان، حقوق معنوی را به رسمیت شناخته‌اند و این حقوق را برای سازمان‌های پخش صدا و به رسمیت نمی‌شناسند [۱۳].

۷. استثنائات حقوق و ضمانت اجرای نقض حق سازمان‌های

پخش اینترنتی

در زمینه استثنائات این حقوق باید به دو مطلب اشاره کرد. یکی آن‌که نوع محیط تأثیری در اصل حکم ندارد و باید بتوان غالب محدودیت‌ها و استثنائات مذکور در محیط فیزیکی را در محیط مجازی نیز اعمال کرد و دوم این‌که در محیط تجارت الکترونیک، استثنائاتی چون استفاده با مقاصد غیرتجاری یا استفاده منصفانه را عملاً نمی‌توان پیاده کرد. دلیل این امر یکی این است که محیط، یک محیط تجاری است و

مقاصد غیرتجاری در آن معنا ندارد و دوم این‌که تعداد تکثیرها در این محیط غالباً زیاد و خارج از میزان متعارف است و نمی‌توان استفاده منصفانه را در آن جاری دانست. از همین رو، قانون تجارت الکترونیک ایران، به غیر از تکثیر موقت، از استثنای دیگری سخن نگفته و استثنائات محیط مجازی را محدود به این مورد کرده است. منظور از نقض حقوق مرتبط آن است که حقوق مورد حمایت، بدون کسب اجازه از دارنده حق، از طرقی مانند تکثیر یا عرضه عمومی، مورد استفاده غیر مجاز قرار گیرند و از این طریق به حقوق مادی یا معنوی صاحب حق یا هر دو لطمه وارد شود. به طور کلی، شیوه‌های نقض حقوق مرتبط را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد:

۱. نقض ابتدایی، مانند کپی کردن غیر مجاز از یک برنامه رادیو تلویزیونی و ارسال آن برای افراد خاص یا برای عموم از طریق پست الکترونیکی؛
۲. نقض ثانویه، مانند توزیع الکترونیکی اثری که از طریق تکثیر غیرمجاز به دست آمده است. این نقض در حقیقت حاوی دو نقض است: تکثیر غیر مجاز و توزیع غیرمجاز.
۳. نقض موقت یا ناپایدار که در حقوق غالب کشورهای، این نوع تکثیر را که شامل تکثیر موقت اثر در حافظه جانبی یا موقت رایانه می‌شود، نقض حق ندانسته، استثنایی بر آن تلقی می‌کنند.

همان طور که بیان گردید، ایران از جمله این کشورها است، ولی برخی کشورها مانند انگلستان، این نوع نقض را نیز در زمره نقض حقوق می‌شمارند [۵، ص ۱۶۹].

تضمین رعایت حقوق مرتبط و مقابله حقوقی با نقض‌کننده حق، نیازمند وضع ضمانت‌اجراهای مدنی و کیفری مناسب است. به علاوه، محیط اینترنتی با عنایت به ویژگی خاص خود که همان دسترسی آسان به آثار و دشواری کنترل حقوقی آن است، علاوه بر ضمانت‌اجراهای فوق، نیازمند اقدامات فنی برای حمایت از دارندگان حقوق مرتبط و از جمله سازمان‌های پخش صدا و تصویر است.

همان ضمانت‌اجراهای مقرر برای محیط فیزیکی را می‌توان در مقابل نقض حق در

محیط مجازی نیز اعمال کرد.

اهمیت بحث اطلاعات مدیریت حقوق در محیط الکترونیکی، مستلزم پیش‌بینی ضمانت اجرای مناسب در مقابل اشخاصی است که موجب ترغیب، کم‌کسانی، تسهیل یا مخفی نگه‌داشتن نقض حقوق مرتبط مورد حمایت و یا باعث محو یا تغییر غیرمجاز هرگونه اطلاعات شده‌اند.

طرف‌های متعاقد در پیش‌نویس معاهده جدید واپیو، متعهد شده‌اند تا ضمانت اجرای مؤثر حقوقی از جمله جبران خسارت را برای کسانی وضع کنند که اقدامات آن‌ها باعث تغییر یا جایگزینی اطلاعات مدیریت حقوق یا در دسترس عموم قرار دادن بدون مجوز اطلاعات مدیریت حقوق الکترونیکی شده یا موجب تسهیل در نقض حقوق سازمان‌های رادیو تلویزیونی شده‌اند.

بند ۲ ماده ۷ دستورالعمل اتحادیه اروپا در مورد هماهنگ‌سازی برخی ابعاد کپی‌رایت و حقوق مرتبط در جامعه اطلاعاتی اتحادیه اروپا در سال ۲۰۰۷، اطلاعات مدیریت حقوق را به هر اطلاعات تعریف شده‌ای اطلاق می‌کند که توسط صاحبان حق تهیه شده و نشانگر هویت آن اثر یا دیگر موضوعات مورد حمایت است.

این ماده، کشورهای عضو را مکلف به وضع حمایت‌های قانونی کافی علیه اشخاصی کرده است که با آگاهی و بدون اجازه صاحب حق، اعمال ذیل را انجام می‌دهند:

حذف یا تغییر هرگونه اطلاعات مدیریت حقوق الکترونیکی، توزیع، واردات به قصد توزیع، پخش، عرضه یا در اختیار عموم قرار دادن آثار یا دیگر موضوعات حمایتی که اطلاعات مدیریت حقوق الکترونیکی آن، بدون مجوز برداشته یا تغییر داده شده است، به شرط این‌که این شخص بداند، یا دلایل معقولی وجود دارد که باید می‌دانست با مبادرت به این کار، نقض حقوق مرتبط را تسهیل کرده است.

این دستورالعمل، همچنین دولت‌های عضو را ملزم ساخته است تا علیه کسانی که عالماً عامداً اقدامات فنی حمایت از حقوق مرتبط را خدشه‌دار می‌سازند، حمایت قانونی

کافی پیش بینی کنند.

بند ۳ ماده ۶ این دستورالعمل، اقدامات فنی را تعریف کرده و به معنای هر فناوری، وسیله یا قطعه‌ای دانسته است که در فرایند عملکرد معمول خود، برای جلوگیری یا محدود ساختن اقداماتی طراحی شده است که برای آن اقدامات، از صاحب حق کسب اجازه نشده باشد.

حقوق ایران ناقض حق را مستحق هر دو مسئولیت مدنی و کیفری می‌داند و در ماده ۷۴ قانون تجارت الکترونیک بیان می‌دارد:

هر کس در بستر مبادلات الکترونیکی با تکثیر، اجرا و توزیع مواردی که در قانون ... و قانون ۱۳۵۲ و ... منوط بر آن که امور مذکور طبق مصوبات مجلس مجاز شمرده شود، در صورتی که حق تصریح شده مؤلفان را نقض نماید، به مجازات سه ماه تا یک سال حبس و جزای نقدی به میزان ۵۰ میلیون ریال محکوم خواهد شد.

البته به این ماده قانونی انتقادات چندی به شرح زیر وارد است:

۱. ذکر عبارت «منوط بر آن که امور مذکور، طبق مصوبات مجلس مجاز شمرده شود» زاید است.

۲. استفاده از واژه مؤلفان به جای پدیدآورندگان آثار ادبی و هنری و دارندگان حقوق مرتبط، نامناسب بود [شمول قانون را بر دارندگان حقوق مرتبط دچار تردید می‌سازد؛ هر چند این تردید را می‌توان با ارجاعی که ماده مذکور به قانون سال ۱۳۵۲ داده، از میان برداشت. البته براساس نظر برخی دیگر از حقوقدانان، این واژه به درستی به کار رفته و قانونگذار خواسته تنها از همین گروه، یعنی مؤلفان حمایت به عمل آورد.

۳. تنها به سه قسم از نقض حقوق یعنی تکثیر، اجرا و توزیع اشاره شده و باقی حقوق مادی و معنوی لحاظ نشده است.

در کنار این ماده، ماده ۷۸ همین قانون اشعار می‌دارد: هرگاه در بستر مبادلات الکترونیکی در اثر نقص یا ضعف سیستم مؤسسات خصوصی و دولتی، به جز در نتیجه قطع فیزیکی ارتباط الکترونیکی، خسارتی به اشخاص وارد شود، مؤسسات

مزبور مسئول جبران خسارت وارده می‌باشند، مگر این‌که خسارات وارده ناشی از فعل شخصی افراد باشد که در این صورت، جبران خسارات بر عهده این اشخاص خواهد بود.

در این قانون از امکان صدور دستور موقت برای جلوگیری از نشر و پخش و عرضه اثر مورد نقض صحبتی به میان نیامده، لکن با استناد به قانون عام آیین دادرسی مدنی، در صورت نقض حقوق، این ضمانت اجرا را نیز می‌توان اعمال کرد.

۸. نتیجه‌گیری

حقوق مالکیت فکری عمدتاً به موضوعاتی می‌پردازد که زائیده فکر و اندیشه انسان و مرتبط با آفرینش‌های ذهنی او است.

یکی از ذینفعان حقوق مرتبط را سازمان‌های پخش صدا و تصویر دانسته‌اند که اقسام متفاوت دارند؛ لکن در اولین سند بین‌المللی شکل گرفته در زمینه حقوق مرتبط که همانا کنوانسیون رم است، تنها به بحث از حقوق سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی پرداخته شده است و حمایت از سایر اقسام نوین داده‌پراکنی، از جمله پخش اینترنتی برنامه‌ها، مورد توجه نبوده است.

پس از شروع فعالیت سازمان‌های پخش اینترنتی در ۱۹۹۳، این سازمان‌ها به دنبال این امر بودند تا از همان حقوقی برخوردار گردند که سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی دارا هستند.

کمیته دائمی حق مؤلف و حقوق مرتبط سازمان جهانی مالکیت فکری به فکر تهیه سند جداگانه‌ای افتاد تا براساس آن، پخش اینترنتی نیز مورد حمایت قرار گیرد، لکن بحث بر سر این سند به تعویق افتاده و هنوز هم نمی‌توان این سازمان‌ها را در زمره ذینفعان حقوق مرتبط دانست؛ هرچند در حقوق برخی از کشورها مانند آمریکا و انگلیس و همچنین مقررات اتحادیه اروپا به حقوق این سازمان‌ها پرداخته شده است؛ همان طور که در حقوق ایران نیز تلویحاً می‌توان برای این سازمان‌ها حکم به شناسایی

حقوقی مشابه با حقوق سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی داد.

۹. منابع و مأخذ

- [۱] امانی، تقی، *قوانین و مقررات حقوق مالکیت فکری (ملی و بین‌المللی)*، چ ۲، تهران، بهنامی، ۱۳۸۷.
- [۲] دیلمی، احمد، «کپی‌رایت و حقوق مرتبط از برن تا تریپس»، فقه، ش ۴۹، ۱۳۸۵، قابل دسترسی در سایت تبیان: www.tebyan.net
- [3] Stewart S. M., *International Copyright and Neighboring Right*, London, Butter Worths, 1989.
- [4] "Protection of broadcasting organizations: Terms and Concepts." Standing Committee on Copyright and Related Rights, 8th Session, Geneva, November 4 to 8, 2002.
- [۵] مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، *حمایت از حقوق مالکیت فکری در محیط اینترنتی*، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۸۶.
- [۶] پورمحمدی ماهونکی، شیمیا، «حقوق اجراکنندگان، تولیدکنندگان آثار صوتی و سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی (مالکیت فکری)، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.
- [7] "Issues Concerning "Webcaster" in New WIPO Broadcasting Organizations Treaty." Standing Committee on Copyright and Related Rights, 9th Session, Geneva, June 23 to 27, 2003, Communication Submitted by Japan.
- [8] Ganley, P., *Internet Protocol Television Copyright and IPTV*. London, Baker and McKenzie, 2007.
- [9] "Fact sheet: Treaty for the Protection of Broadcasting Organizations". Digital Media Association, 2011. Available At:

http://www.digmedia.org/component/docman/doc_download/8-wipo-broadcast-treaty-fact-sheet [19 April 2011].

[10] "Electronic Frontier Foundation Briefing Paper on Webcasting Issues Raised by the Proposed WIPO Broadcasting Treaty", Standing Committee on Copyright and Related Rights, 13th Session, Geneva, November 21 to 23 2005.

[۱۱] گزارش تفصیلی چهاردهمین اجلاس کمیته دائم حق مؤلف و حقوق مرتبط سازمان جهانی مالکیت فکری، ۱۳۸۵.

[12] Matthew D. Asbell., "Progress on the WIPO Broadcasting and Webcasting Treaty", *Lexis Nexis*, 2011. Available from:
<https://litigation-essentials.lexisnexis.com/webcd/app> [19 April 2011]

[۱۳] شبیری زنجانى، حسن و دیگران، پیش‌نویس لایحه قانون جامع حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط، تهران، شورای عالی اطلاع‌رسانی، ۱۳۸۹.